

Dijana Muškardin

Srednja škola Mate Blažine
Rudarska 4, HR-52220 Labin
dijana.muskardin@gmail.com

Istarski mornari na brodu *Carpathia*

Izvorni znanstveni rad | Original scientific paper

UDK 656.61.085.3(261.44)“1912”

DOI <https://doi.org/10.32728/h2018.04>

Primljeno | Received: 17. IX. 2018.

Izvadak

U radu se analizira službeni popis posade broda *Carpathia* te istražuje koji su pomorci s Labinštine plovili na njemu u travnju 1912. i proslavili se pri spašavanju brodolomaca s *Titanica*. Brod je ponajviše služio za prijevoz iseljenika, a na njemu su bili zaposleni brojni pomorci s područja Istre i Kvarnera jer je od 1903. plovio na prekoceanskoj liniji Rijeka – New York. Prema postojećim dostupnim popisima britanskoga brodarka *Cunard Linea*, na *Carpathiji* je bilo 240 članova posade, od čega je u dosadašnjim istraživanjima prepoznato 70 hrvatskih pomoraca s područja Istre i Kvarnera. Metodom učestalosti i uobičajenosti labinskih prezimena, ovim su radom поближе locirani ti pomorci, a radom na terenu popis je proširen novim imenima pomoraca s Labinštine. Terenskim radom pronađene su i obitelji njihovih potomaka.

Excerpt

The paper analyses the official list of *Carpathia*'s crew and explores which sailors from the wider area of Labin sailed on it in April 1912, garnering fame for the rescue of castaways from the *Titanic*. The ship was mostly used for the transportation of emigrants, manned by many sailors from Istria and the Kvarner because it sailed the Rijeka – New York line since 1903. According to the available lists of the British shipowner *Cunard Line*, there were 240 crewmembers on *Carpathia*, 70 of whom have so far been identified as Croatian mariners from Istria and Kvarner. Using the frequency and commonness of Labin's surnames as a method this paper narrows down the sailors from Labin and its environs. Furthermore, fieldwork has been used to expand this list with new names and to contact the descendants of the sailors.

Ključne riječi: *Titanic*, brodolomci, *Carpathia*, pomorci, Labinština

Key words: *Titanic*, castaways, *Carpathia*, mariners, Labin area

Uvod

Luka Rijeka svoj rast započinje izgradnjom nove luke koja zamjenjuje dotadašnju na ušću Rječine. Da ona zaista, uz trgovačku, postaje jednom od najprometnijih iseljeničkih luka, govori i podatak da je od 4,5 milijuna iseljenih stanovnika Monarhije čak pola milijuna otišlo preko riječke i tršćanske luke.¹ Tako se početkom 20. stoljeća Rijeka nalazi među deset glavnih europskih polaznih luka za austro-ugarske iseljenike. Prema dostupnim podacima, bila je 1912. polazna luka za 21 922 iseljenika s područja Austro-Ugarske.²

Osim parobrodarskih kompanija, u procesu iseljavanja sudjeluju i iseljeničke agencije. Najpoznatija riječka preoceanska brodarska kuća bila je Ugarsko parobrodarsko društvo *Adria*, osnovano 1882. godine. Sjedište je imalo u prostorima palače Adrije, gdje se danas nalazi hrvatski brodar *Jadrolinija*. Sagrađena je za potrebe parobrodarskoga društva 1897., a izgledom je trebala simbolizirati brodarstvo i pomorsku moć Rijeke.³ Njezin je arhitekt Giacomo Zammattio na samom pročelju, koje gleda prema moru, dao postaviti četiri barokna kipa, rad talijanskoga kipara Sebastiana Bonomija. Kipovi personificiraju četiri glavna pomorska zanimanja: kapetana broda, zapovjednika stroja, kormilara i peljara. Stražnji dio, koji gleda prema Jadranskom trgu, također krasi četiri statue, simboli četiriju kontinenata.⁴

Trbuhom za kruhom

Zbog teških životnih uvjeta, siromaštva i krize u gospodarstvu, stanovništvo Istre odlazi u obližnje veće gradove ili izvan zavičaja. Brojni se Istrani u potrazi za poslom u gradovima zapošljavaju i kao mornari na *Cunardovim* brodovima. Tako se nisu morali iseljavati u prekomorske zemlje, a ujedno nisu u većim gradovima radili za nisku i nedovoljnu plaću. S obzirom na to da su većinom bili bez škole i bez zanata, lako su dobivali posao na brodu radeći teške poslove kao crno ili bijelo osoblje broda.⁵ Prema iskazima obitelji

1 Ervin Dubrović, *Merika: iseljavanje iz srednje Europe u Ameriku 1880. – 1914. / Emigration from Central Europe to America 1880 – 1914* (dalje: *Merika*), Rijeka 2008., 64.

2 Isto, 63.

3 Povijest Jadrolinije, <http://www.jadrolinija.hr/o-nama/o-jadroliniji/iz-povijesti> (12. 9. 2018.).

4 Na ist. mj.

5 Posada broda prema poslovima koje obavlja dijeli se na tri organizacijske cjeline. Bijelo je osoblje naziv koji obuhvaća članove posade koji se brinu o kuhinji i brodskom stambenom dijelu, primjerice kuhar, konobar ili sobar. Crno je osoblje naziv za zanimanja zadužena za održavanje i vođenje brodske stroja, poput podmazivača, ložača, čistača i časnika stroja. Na vrhu se hijerarhije nalazi zapovjednik broda s časnicima palube i navigatorima.

potomaka, kad je netko odlazio na rad u Ameriku, cijena karte za Ameriku vrijedila je najmanje dvije plovidbe (tj. plaće za dvije plovidbe) na relaciji Rijeka – New York.⁶ Sudeći prema popisima posade, mnogi su pomorci za vrijeme plovidbe napustili svoje radno mjesto na brodu, odnosno dezertirali i tako imigrirali u Ameriku. Prema službenom *Cunardovu* popisu za 1912., od 240 članova posade dezertiralo ih je 56, od toga 20 pomoraca iz Istre i Kvarnera.⁷ Primjer je pomorac Josip Klapčić iz Labina. Upisani podaci u *Cunardovu* popisu posade svjedoče kako Klapčić dolazi iz Austro-Ugarske i ukrcao je na brod *Carpathia* u Rijeci 7. ožujka 1912. godine. Imao je svega 18 godina i to mu je bilo prvo putovanje. Na brodu je radio kao „mali od palube“, a onda se samovoljno iskrcao, odnosno dezertirao u New Yorku 18. srpnja 1912.⁸ Utvrđeni su i podaci o pomorcima koji su se nakon iskrcavanja s broda zaposlili u New Yorku. Tako Mate Santaleza iz naselja Santalezi, općina Sveta Nedelja, 1910. odlazi „trbuhom za kruhom“. Plovi na brodovima *Aquitania* i *Carpathia* do 1921., a nakon toga ostaje raditi u New Yorku. Nekoliko je puta dolazio kući, ali i ponovno se vraćao u New York, gdje je umro u 96. godini života. Pokopan je na groblju u Astoriji.⁹ O zaposlenju u New Yorku svjedoči i propusnica (sl. 1) Ivana Kerševanića iz zaselka Keršovanići kraj Plomina. Prema izjavi njegove obitelji i podacima s popisa, Kerševanić je bio zaposlen na *Carpathiji* kao podmazivač.¹⁰ S broda se iskrcao u Rijeci 22. lipnja 1912. godine. I on je sudjelovao u spašavanju brodolomaca s *Titanica*. Prema propusnici zaključujemo kako je 1918. radio na poslovima ložača za željeznicu *Lehigh Valley*. Propusnicu je izdao lučki carinski ured u New Yorku. Željeznica je povezivala i prevozila robu i putnike iz same luke prema ostalim središtima u državama New Yorku, Pennsylvaniji i New Jerseyju, a u literaturi je poznata i pod nazivom Put crnog dijamanta zbog antracitnog ugljena koji se nekad njome prevezio.¹¹

6 U radu se koristim podacima prikupljenima u razgovorima s članovima obitelji pomoraca.

7 Zahvaljujem Slobodanu Novkoviću na ustupljenom službenom popisu posade *Carpathije* brodaru *Cunard Linea* te na svim dobivenim informacijama kojima se koristim u ovom radu.

8 *The Carpathia: Crew List*, 1912.

9 Kazivač Louis Santaleza iz New Yorka, rođen 1933., sin pomorca Mate Santaleze; zahvaljujem S. Novkoviću na ustupljenoj korespondenciji i podacima.

10 Kazivač Đani Dundara iz Plomin Luke, rođen 1952., nećak pomorca Ivana Kerševanića; zahvaljujem obitelji Dundara na ustupljenim osobnim predmetima pomorca I. Kerševanića i kazivanjima.

11 *Lehigh Valley Railroad History*, <http://www.lvrhrs.org/history/index.htm> (12. 9. 2018.).

Carpathia

Cunard Line bio je jedan od triju velikih brodara iz Liverpoola koji su održavali prve prekoceanske plovidbene rute.¹² Za njegov je brod *Carpathiju* Rijeka bila polazna luka na putu za New York. Iz Rijeke je plovila do Trsta, zatim prema Napulju, Palermu, Messini, Genovi i Gibraltaru. Sagrađen u Newcastleu, putnički brod *Royal Mail Ship (RMS) Carpathia* porinut je u more 6. kolovoza 1902., a služio je za prijevoz pošte i putnika u oba smjera te smrznutoga mesa iz Amerike u Europu.¹³ Bio je dugačak 170,1 metara, širok 19,66 metara, težine 13 555 bruto registarskih tona i prosječno je plovio brzinom od oko 14 čvorova, odnosno 26 km/h. Godine 1905., nakon obnove, mogao je primiti 100 putnika u prvom razredu, 200 u drugom i 2 250 u trećem razredu.¹⁴ Na svoje je prvo putovanje *Carpathia* krenula 5. svibnja 1903. iz Liverpoola za New York, a iste godine započinje i svoju prvu plovidbu na relaciji Rijeka – New York. Potopljena je u Prvom svjetskom ratu, kada je potonula nakon što je 17. srpnja 1918. pogođena trima torpedima ispaljenima s njemačke podmornice *U-55*.¹⁵ Olušina je pronađena 2000. u Atlantskom oceanu, 120 milja južno od Fastneta u Irskoj.¹⁶

Od 1903. do 1914. na *Cunardovim* je brodovima iz Europe otputovalo oko 300 000 iseljenika.¹⁷ Svaka je dva tjedna *Carpathia* kretala iz Rijeke s Rudolfova, danas Orlandova gata koji se nalazi unutar lučkoga i carinskoga terminala. Osim *Carpathije*, na toj su liniji plovili još *Pannonia*, *Ultonia*, *Aurania*, *Slavonia*, *Carmania*, *Ivernia*, *Saxonia*, *Laconia* i *Franconia*, svi u vlasništvu *Cunard Linea*. O tome da su posadu činili hrvatski mornari, posebice oni s područja Istre i Kvarnera, svjedoče službeni popisi posade iz toga razdoblja. *Cunard* je sklopio ugovor s Ugarskom vladom, kojime je zadobio monopol nad riječkom lukom. Putovanja su, osim dogovora vlade i *Cunarda*, bila ozakonjena i novim uredbama Ugarske vlade 1904., koje su se odnosile na „veličinu brodova i sigurnost prijevoza te na iseljenike koji u Rijeci moraju imati dvodnevan besplatni smještaj i hranu.“¹⁸ Točno su odre-

12 Druga dva brodara su *White Star Line* i *Inman Line*, također iz Liverpoola.

13 Nikša Mendeš, *Titanic – Carpathia*, katalog izložbe, Rijeka 2012., 70.

14 Cunard Line: *Carpathia*, <https://www.encyclopedia-titanica.org/titanic-ships/carpathia.html> (10. 8. 2017.).

15 Od eksplozije je poginulo pet mornara u strojarnici, dok je 215 ljudi preživjelo – 158 članova posade i 57 putnika. Svi su preživjeli prevezeni u Liverpool brodom britanske kraljevske ratne mornarice *H. M. S. Snowdrop*. Više na *RMS Carpathia*, <https://www.wrecksite.eu/Wrecksite.aspx> (3. 1. 2018.).

16 Wreckage of Titanic's Rescue Ship Found Intact, <http://articles.latimes.com/2000/sep/23/news/mn-26260> (10. 8. 2017.).

17 Dubrović, *Merika*, 100.

18 Na ist. mj.

đene i cijene putnih karata – za brodove koji plovo brzinom od 15 čvorova 180 kruna, za brže brodove 200 kruna, a za djecu u pola cijene.¹⁹ Javljaju se brojne reklame u tisku. Riječko parobrodarsko društvo *Adria* obavlja i agencijske poslove za *Cunard*, pa tako reklamira i prodaje karte namijenjene siromašnim stanovnicima Rijeke i Primorja.²⁰ Reklamni oglasi mogu se pronaći u novinama iz toga vremena, i to za sve *Cunardove* brodove koji su plovili na liniji Rijeka – New York. Tako je, primjerice, u *Novom listu* studenoga 1903. objavljen reklamni oglas parobrodarske kuće *Adria*.²¹ Odnosi se na prodaju karata za *Cunardov* brod *Auraniju*, koji je prevezio putnike na liniji Rijeka – New York. Prema oglasu, brod je mogao primiti 1600 putnika trećega razreda te 400 putnika u salonu, što govori i o platežnoj moći putnika. Iz oglasa objavljenoga na hrvatskome jeziku može se zaključiti da su putovanja bila namijenjena siromašnim građanima, koji su odlučili otići iz zemlje i kojima je brod bio prilika za odlazak u bolji život.

Brodovi koji su dolazili u New York najprije su prolazili kontrolu na glavnoj useljeničkoj prihvatnoj stanici na Ellis Islandu.²² Prema postojećim podacima, od 1892. do 1920. više od 90 % američkih useljenika ušlo je u SAD preko te prihvatne postaje.²³ Na tom se otočiću obavljala kontrola putnika, liječnički pregled useljenika i psihološki test. Danas se na otoku Ellis nalazi Nacionalni muzej imigracije,²⁴ i to u glavnoj zgradi bivšega kompleksa imigracijske postaje. Baze podataka muzeja sadrže manifeste svih brodova i putnika koji su preko Ellis Islanda dolazili u New York, a radi se o 12 milijuna imigranata koji su ušli u SAD kroz tu prihvatnu postaju.²⁵ U Rijeci je 1903. bila osnovana Konzularna agencija SAD-a sa zadaćom što bolje organizacije iseljavanja na ruti Rijeka – New York.²⁶ Obavljala je liječ-

19 Isto, 102.

20 Isto, 104.

21 Na ist. mj.

22 Od 1855. useljenička stanica bila je Castle Garden na Manhattanu, a od 1892. to postaje otočić Ellis Island za sve useljenike koji tamo prolaze sigurnosne provjere. Danas na mrežnim stranicama Ellis Islanda postoji baza podataka u kojoj je dostupna pretraga po putnicima i brodovima koji su dolazili u SAD. <https://libertyellisfoundation.org/> (3. 1. 2018.).

23 Dubrović, *Merika*, 88.

24 Nacionalni muzej imigracije, <https://www.libertyellisfoundation.org/about-the-ellis-island> (3. 1. 2018.).

25 Manifest je brodski dokument, carinska isprava koju moraju imati brodovi u međunarodnoj plovidbi, a sadrži podatke o teretu, brodskim zalihama te o stvarima posade i putnika. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=38625> (3. 1. 2018.).

26 Kao jedini konzularni agent u Rijeci, službu je od 1904. do 1906. obnašao Fiorello la Guardia, poznatiji kao gradonačelnik New Yorka od 1934. do 1945.; Dubrović, *Merika*, 109.

ničke preglede i brinula se oko dokumentacije te time omogućavala smanjenje broja odbijenica za ulazak u SAD.

Marija Bratowski, putnica drugoga razreda na brodu *Carpathia*, vodila je dnevnik tijekom putovanja. Ti dnevnički zapisi danas predstavljaju vrijedan izvor informacija o akciji spašavanja brodolomaca s *Titanica*.²⁷ Marija je na putovanje u SAD krenula iz Rijeke 2. prosinca 1911.,²⁸ a brod je 23. prosinca stigao u New York s 1066 putnika. Luke polaska i ukrcaja putnika bile su Rijeka, Messina, Napulj, Gibraltar i New York, a u povratku New York, Palermo, Trst i Rijeka.²⁹ Iz njih je Marija slala razglednice kojima se javljala svom suprugu i djeci.³⁰ Iz manifesta broda i putnika *Carpathije* također saznajemo da je brod na ruti Rijeka – New York neprestano plovio od dolaska u New York 7. siječnja 1904. do 2. rujna 1914. Posljednji je put uplovio u New York 24. svibnja 1918., kada je stigao iz Liverpoola s 292 putnika.³¹

Popis posade na brodu *Carpathia*

Danas je na mrežnim stranicama dostupno nekoliko popisa *Carpathijine* posade.³² Međutim, nisu svi popisi vjerodostojni; najpouzdanija je lista posade broda za 1912. samoga brodarka *Cunard Linea*. Kao član švicarskoga društva *Titanic* iz Züricha, Slobodan Novković došao je u posjed *Cunardova* službenoga popisa,³³ koji je istražio te ga i objavio u svojoj knjizi.³⁴ Prema Novkoviću, najmanje je 70 hrvatskih mornara služilo na *Carpathiji*. Istražujući dostupnu građu te samim radom na terenu, posebice radom na području

27 Drago Hedl, *Kako su spašavani putnici broda Titanic. Dramatični dnevnik osječke učiteljice Marije Bratowski* (dalje: *Kako su spašavani putnici*), Zagreb 2012.

28 Isto, 41.

29 The Statue of Liberty – Ellis Island Foundation, <https://libertyellisfoundation.org/ship-details/czo5OiJDYXJwYXRoaWEiOw==/czo5MDoiMTkxMS0xMi0yMyI7/czo+OijtYW5pZmVzdCI7/czoWoiIiOw==/czoWoiIxNzUiOw==> (3. 1. 2018.).

30 Hedl, *Kako su spašavani putnici*, 46-47.

31 List or manifest of alien passengers for the U.S. immigration officer at port of arrival- <https://libertyellisfoundation.org/ship-result> (3. 1. 2018.).

32 Navodim tri popisa: 1. *Carpathia Passengers and Crew*, <https://www.encyclopedia-titanica.org/carpathia-passengers-crew/> (3. 1. 2018.); 2. *Crew of the Steamship Carpathia on April 15, 1912*, <http://www.istrianet.org/istria/navigation/sea/merchant/carpathia-titanic/carpathia-crew.htm> (3. 1. 2018.); 3. *Croatian Crew on the Carpathia*, <http://www.durham.net/facts/crogen/news1tr22.html#carpathiapassengers> (3. 1. 2018.).

33 Danas postoji više društava čija je tema interesa *Titanic*. Najpoznatije na području Europe je *Titanic-Verein Schweiz*, švicarsko društvo (<https://titanicverein.ch/>) koje aktivno prikuplja dokumentaciju i informacije o *Titanicu*. Najpoznatiji hrvatski titanolog Slobodan Novković je u suradnji sa švicarskim titanologom Günterom Bäblerom pronašao u Rijeci spasilački prsluk s *Titanica*. Danas aktivno djeluje i udruga *Titanic 100*, čiji je dopredsjednik Novković. U SAD-u je najpoznatije *Titanic Historical Society*, osnovano 1963. (<https://titanichistoricalsociety.org/>).

34 Slobodan Novković, *Titanic. Hrvati u katastrofi stoljeća*, Zagreb 2005., 343-349.

Rijeke i Kvarnera, autor je popisao pomorce koji su dolazili iz okolice Rijeke, Senja i Labina. Prema tom popisu, 13 je mornara bilo s Labinštine. To su Jakov Batelić, Ivan Blašković, Dominik Faraguna, Mate Faraguna, Martin Franković, Josip Klapčić, Dominik Knapić, Mate Kos, Jakov Kranjac, Josip Načinović, Anton Peršić, Mate Peršić i Marko Zustović.

Daljnjom smo analizom Novkovićeve popisa utvrdili da se na njemu nalaze još četiri mornara iz okolice Labina i to Ivan Kerševanić, Mate Kiršić, Josip Zupčić i Ivan Zustović. Ti su mornari prema učestalosti prezimena i terenskim radom u ovom radu još bliže locirani. Njima je pronađena obitelj te time potvrđeno njihovo prebivalište/podrijetlo na području Labinštine. Nakon već utvrđenih 13 mornara s područja Labinštine i pronađena četiri nova s objavljenoga Novkovićeve popisa, započelo se s analizom službenoga popisa samoga broдача *Cunard Linea*. Popis broдача sadrži 240 članova posade za 1912. godinu.

Analizom službenoga popisa *Cunard Linea* utvrđeno je da je na brodu za vrijeme spašavanja brodolomaca s *Titanica* radilo još pomoraca s područja Labinštine. Potvrđeno je da na popisu posade postoje pomorci koji nisu prepoznati prema svom upisanom prezimenu kao mornari koji dolaze s istarskoga područja, točnije s Labinštine.³⁵ Osim rada na samom terenu, koji se sastojao od razgovora s obiteljima potomaka pomoraca i obilaska groblja gdje su pomorci pokopani, koristan su izvor informacija bili i anagrafi u kojima su zabilježeni podaci o članovima obitelji.³⁶ Zahvaljujući kazivačima i terenskom radu pronađeno je još 13 labinskih mornara koji su 1912. služili na *Carpathiji*. Ti pomorci dosad nisu istraženi te se u objavljenoj literaturi mogu pronaći samo njihova imena pomoću dostupnih mrežnih popisa.³⁷ To su Antonio Černjul, Ivan Derossi, Mate Faraguna, Ivan Klapčić, Franko Ljubičić, Mate Santaleza, Anton Vozila, Dominik Vozila, Ivan Vozila, Josip Vozila, Franko Zović, Ivan Zuliani i Antonio Zustović. Radi zornijega prikazivanja svega pronađenoga izrađen je i tablični prikaz s popisom pronađenih mornara (tab. 1). Njima su pridodani i pomorci koje je istražio i potvrdio Slobodan Novković. Tablica sadrži ime i prezime pomorca, brod na kojem je plovio, mjesto iz kojega dolazi, zanimanje na brodu, plaću u

35 Marijan Milevoj, *Prezimana i nadimci: Labin, Raša, Sv. Nedelja, Pićan, Kršan*, Labin 1997.

36 Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-861/1.2, Zbirka preslika arhivskog gradiva iz arhiva i ustanova RH – Matične knjige: Plomin, Status animarum (XIX. – XX. st.), mapa zm34k-208, DVD 16. Izvornik se čuva u Župnom uredu Plomin.

37 *Carpathia Passengers and Crew*, <http://www.encyclopedia-titanica.org/carpathia-passengers-crew/> (10. 8. 2017.).

funtama ili krunama te vrijeme i mjesto iskrcavanja s broda. Kao mjesto stanovanja često je pomorcima upisan samo naziv države iz koje dolaze. Radilo se o Austriji ili Ugarskoj, ovisno o tome pod čijom je upravom bio hrvatski teritorij s kojega su bili. U popisu *Cunard Linea* za 1912. pronađeni su i mornari koji su također bili s Labinštine, ali su se s broda iskrcali u ožujku 1912. te tako nisu sudjelovali u spašavanju brodolomaca s *Titanica*. Radi se o Franku Ljubičiću, Ivanu Vozili i Josipu Vozili.

Od 240 članova posade *Carpathije* dosad se prema objavljenom Novkovićevu popisu znalo za 70 hrvatskih pomoraca s područja Istre i Kvarnera, od kojih je sam Novković locirao njih 13 s područja Labinštine. Nakon ovoga istraživanja i analizom oba popisa, potvrđeno je 13 pomoraca s Novkovićeve popisa i 17 (4 + 13) novih pomoraca, što čini ukupno 30 pomoraca s Labinštine, odnosno ukupno 83 hrvatska pomorca koji su služili na *Carpathiji* 1912. godine.

Mornarima Antonu Černjulu, Ivanu Klapčiću, Josipu Klapčiću, Dominiku Knapiću, Jakovu Kranjcu, Mati Peršiću, Mati Santalezi, Antonu Vozili, Dominiku Vozili i Marku Zustoviću pronađena je daljnja rodbina i potvrđena njihova veza s rodnim krajem. Svi se pomorci nalaze upisani kao članovi posade na službenom *Cunardovu* popisu, ali dosad nisu bili prepoznati kao Istrani. Po prvi su put popisu pridodani i pomorci Ivan Kerševanić, Mate Kiršić, Mate Santaleza i Anton Vozila, čije su obitelji svojim kazivanjima i ostavštinom koju čuvaju dokazale njihov pomorski život na *Carpathiji*. Njima pridružujemo i obitelj mornara Jakova Kranjca, koja je u literaturi poznata po tome što je u njezinu vlasništvu brončana medalja, prva pronađena u Istri. Drugu smo pronašli radom na terenu u razgovoru s obitelji Kiršić (sl. 2) iz zaselka Klapčići u općini Sveta Nedelja, a pripadala je pomorcu Mati Kiršiću.³⁸ Medalja je ovalnoga oblika i nalazi se na svilenjoj crvenoj vrpci protkanjoj zlatnim nitima. Na aversu spomen-medalje nalazi se prikaz broda *Carpathije*, iznad nje je bog mora Neptun s dva dupina koji na dnu medalje zubima drže sidro. *Carpathia* je okružena čamcima za spašavanje koji joj plove ususret i santama leda u pozadini. Na reversu se nalazi tekst na engleskom jeziku koji u prijevodu glasi: „Dar časničkom zboru i posadi Carpathije

38 Kazivači Redento Kiršić iz zaselka Klapčići, općina Sveta Nedelja, rođen 1958., i njegova majka Marija Kiršić, iz zaselka Klapčići, općina Sveta Nedelja, rođena 1932.; obitelj pomorca Mate Kiršića. Zahvaljujem obitelji Kiršić na kazivanju i ustupljenim osobnim stvarima, posebice brončanoj medalji.

u znak priznanja za hrabre i herojske zasluge od preživjelih sa S. S. *Titanic*. 15. travnja 1912. Dieges i Clust, New York“.³⁹

Dosad su u Hrvatskoj pronađene samo četiri takve brončane medalje. Jedina pronađena do 2010. bila je iz Istre, a pripadala je mornaru Jakovu Kranjcu iz Labina.⁴⁰ Druga pronađena pripadala je pomorcu rodom iz Karlovca, Hermanu Godleru, konobaru na *Carpathiji*.⁴¹ Treća, već spomenuta, pronađena je 2012. i pripadala je Mati Kiršiću, ložaču s *Carpathije* iz Svete Nedelje kraj Labina, a četvrta, pronađena 2015. u Kostreni, pripadala je mornaru Marku Komandiću.⁴²

Istraživanjem su pronađene i dvije pomorske knjižice mornara koji su plovili na *Carpathiji*. Prva je pripadala Antonu Vozili iz Vozilića (sl. 3). Prema podacima iz nje, Vozila je na brodu *Carpathia* radio od 16. rujna 1909., a s broda se iskrcao u Rijeci 31. svibnja 1913. godine. Bio je zadužen na poslovima skladištara strojarnice. Na plovidbu morima krenuo je još 1891. na jedrenjaku *Aurora*, koji se tada nalazio u Plominskom Portu (Plomin Luka) (sl. 4).⁴³ Druga je pomorska knjižica bila Franca (Francesca) Verbanca, koji, prema upisanim datumima plovidbe u njoj, nije sudjelovao u pothvatu spašavanja 1912. (sl. 5).⁴⁴ Verbanac je rođen 1892. u Santalezima-Tomažićima, općina Sveta Nedelja. Radio je na poslovima ložača, a na *Carpathiju* se ukrcao u Rijeci 4. lipnja 1914. U njegovoj pomorskoj knjižici pronađeno je i osobno pismo iz svibnja 1927. u kojem piše svojoj obitelji. Iz pisma saznajemo o teškom životu pomoraca na brodu te o brojnim bolestima koje su ih mučile. Sam je Franc obolio od upale pluća. Molio je svoju braću da budu složni i da podjednako podijele zemlju koju imaju. Pismo je pisano na talijanskom jeziku.

Svih 30 mornara možemo prema teritorijalnoj pripadnosti svrstati u tri današnje istarske općine. Današnjoj općini Kršan – naseljima Vozilići,

39 „Presented / to the / captain / officers & crew / of R.M.S. ‘Carpathia’ / In recognition of gallant & / heroic services / from the survivors / of the / S.S. ‘Titanic’ / April 15 1912 / Dieges & Clust / N.Y.“ Charles J. Dieges i Prosper Clust bili su zlatari iz New Yorka koji su po narudžbi izrađivali medalje. Ovu su izradili na zahtjev Molly Brown, preživjele brodolomke s *Titanica*.

40 Kazivač Fabio Juričić iz naselja Kranjci kraj Labina, rođen 1972., praukun pomorca Jakova Kranjca. Zahvaljujem obitelji Juričić na ustupljenoj privatnoj ostavštini i pomoći u istraživanju.

41 Kazivač Slobodan Novković iz Zagreba, rođen 1966., autor monografije o *Titanicu*.

42 Isto.

43 Kazivač Ivan Vozila rođen 1934. iz Vozilića, sin pomorca Antona Vozile. Zahvaljujem obitelji Vozila na ustupljenim osobnim dokumentima pomorca Antona Vozile i kazivanjima.

44 Kazivač Franko Zgrinskić, rođen 1955. u Santalezima, općina Sveta Nedelja, unuk pomorca Franca Verbanca. Zahvaljujem obitelji Zgrinskić na kazivanju i ustupljenoj osobnoj ostavštini, posebice na pomorskoj knjižici *Permesso di viaggio e libretto di servizio marittimo*.

Plomin Luka (Plominski Porat) i Šušnjeвица – pripada 10 pomoraca (tab. 1). Ti su pomorci pronađeni i u crkvenim knjigama Župnoga ureda u Plominu. Općini Sveta Nedelja – naseljima Santalezi, Nedeščina i Klapčići – pripadaju tri pomorca, koji su potvrđeni terenskim radom i razgovorom s mještanima naselja Santalezi. Iz Labina imamo 17 pomoraca.

Iz popisa se također mogu utvrditi poslovi koje su pomorci obavljali na *Carpathiji* te kolika im je bila mjesečna plaća – iznosila je od 76 do 130 kruna ili od 3 do 5 funti. Najveću plaću imali su podmazivači i skladištar strojarnice u iznosu od 127 kruna, dok su konobari u prosjeku bili plaćeni oko 80 kruna. Za prevoditeljske poslove mornari su mogli dobiti 100 kruna mjesečno. Upravo su se u tom rasponu kretale i cijene brodskih karata za treći razred.⁴⁵ Iz toga izvodimo zaključak kako su dvije njihove plaće bila dostatne za jednu kartu i prijevoz jedne osobe iz Europe u Ameriku, što potvrđuje sjećanja sačuvana u obiteljima. Također je prema popisu utvrđeno da su pomorci bili iskrncani većinom u Rijeci i na kraju ugovora prebaćeni na neki drugi brod istoga brodarara. Poznavanje stranih jezika našim pomorcima nije predstavljalo problem u obavljanju poslova na stranim brodovima. Mnogi su pomorci radeći kao konobari morali znati strane jezike, a usto su radili i kao prevoditelji. Od pronađenih mornara, trojica su radila kao prevoditelji na brodu. Prema kazivačima, Jakovu Kranjcu često je dodatni posao bio prevodenje za talijanski i engleski jezik.⁴⁶ Prevodio bi upite ili razgovore brodskih putnika, a za te je usluge bio dobro plaćen. Anton Vozila znao je tri strana jezika te je i u selu bio glavni prevoditelj i tumač za njemački jezik. Tako je i na brodu pomagao posadi u prevodenju s talijanskoga, njemačkoga ili engleskoga jezika. Njegovi prevoditeljski i dodatni poslovi, poput čišćenja i pospremanja strojarnice, bili su dodatno plaćeni.⁴⁷ Među mornarima-prevoditeljima našao se i bolničar Mate Santaleza, koji je svojoj obitelji kazivao da je posao prevoditelja dobro plaćen posao. Radom u brodskoj bolnici i prevoditeljskim poslovima izrazito je dobro zaradivao. Da nije došlo do Prvoga svjetskog rata ostao bi ploviti još godinama radeći te poslove na brodu. Sudjelovao je u prevodenju s mađarskoga, njemačkoga, talijanskoga i engleskoga jezika. Pomagao je putnicima koji su se javili u brodsku bolnicu ili onima koji su tražili neke dodatne usluge. Poznavanje jezika koristilo mu je i

⁴⁵ Dubrović, *Merika*, 104.

⁴⁶ Kazivač Fabio Juričić.

⁴⁷ Kazivač Ivan Vozila.

prilikom spašavanja brodolomaca s *Titanica*, njihova liječničkoga pregleda i samoga upisa na putničku listu.⁴⁸ Prema službenom popisu *Cunard Linea*, na brodu su tada bila zaposlena četiri prevoditelja:⁴⁹ jedan prevoditelj s mađarskoga jezika, dva s talijanskoga te jedan pomoćnik prevoditeljima. Službena plaća prevoditelja iznosila je 4 funte, odnosno 100 kruna. Prema službenom popisu, u kojemu se navodi i plaća koju su po zaduženju primali pomorci, i svjedočanstvima obitelji, zaključujemo da je dodatni prihod do 100 kruna za poslove prevoditelja zaista dobra zarada (tab. 1). U vlasništvu Ivana Vozile ostala je i štedna knjižica s *Carpathije* njegova oca Antona Vozile. Iz nje je, prema obavijenim uplatama, vidljivo kako su pomorci osim svojega zaduženja često zbog dodatne zarade radili i ostale poslove, ne samo prevoditeljske već i poslove dodatnoga čišćenja ili uređenja brodskih prostorija.⁵⁰

Analizirajući *Cunardov* popis utvrđeno je da su potvrđeni mornari s područja Labinštine radili na poslovima konobara, mornara, sobara, podmazivača, ložača, pomoćnika u bolnici i skladištara strojarnice. Od 30 dosad poznatih pomoraca s područja Istre, prema zaduženjima na brodu je bilo 10 konobara, 10 ložača, 4 podmazivača, 1 mali od palube, 2 mornara, 1 pomoćnik u bolnici, 1 skladištar strojarnice i 1 drugi kuhar.

Spašavanje brodolomaca s *Titanica*

Izjavom kapetana *Carpathije* Arthura Henryja Rostrona svojim časnicima „Momci moji, brod *Titanic* tone!“ započeo je pothvat spašavanja brodolomaca s *Titanica*.⁵¹ U literaturi je dobro poznato i opisano putovanje *Carpathije* u travnju 1912. godine.⁵²

Brod je isplovio iz New Yorka prema Europi 11. travnja. Na brodu je tada bilo oko 240 članova posade, od čega četvrtina hrvatskih pomoraca te 128 putnika prvoga razreda, 50 putnika drugoga razreda i 565 putnika trećega razreda.⁵³ Nakon četiri dana mirne plovidbe, 15. travnja u 00:25 po brodskom vremenu, primljen je brzojav s *Titanica* s viješću da tone. Kapetan

48 Kazivač Louis Santaleza.

49 Službeni popis posade *Carpathije* 1912., *The Carpathia: Crew List*, 14, 17 i 21.

50 *Money orders – seamen's savings bank*, Number of account 50425, Antonio Vosilla; pomorska štedna knjižica u ostavštini obitelji Vozila.

51 Novković, *Titanic. Hrvati u katastrofi stoljeća*, 135.

52 Od dostupne literature izdavam: Novković, *Titanic. Hrvati u katastrofi stoljeća*; isti, *Titanic: između povijesti i mitologije*, Zagreb 1999.; Philip Wilkinson, *Titanic: katastrofa na moru*, Zagreb 2011.; Rebecca Aldridge, *The sinking of the Titanic*, New York 2008.

53 Novković, *Titanic. Hrvati u katastrofi stoljeća*, 86.

Carpathije okrenuo je brod i krenuo u susret *Titanicu*. *Carpathia* se tada nalazila 58 nautičkih milja udaljena od *Titanica*, broda u vlasništvu konkurentске brodarske kuće *White Star Linea*. Danas postoje cijele zbirke telegrama koje je *Titanic* uputio prema svojoj kompaniji i prema svim brodovima koji su se nalazili u blizini. Postoje i brzojavi koje su slali putnici svojim obiteljima.⁵⁴

O pripremama za spašavanje brodolomaca s *Titanica* svjedoči mađarski liječnik Árpád Lengyel koji se na brod *Carpathia*, u zaduženju liječnika, ukrcao u Rijeci 7. ožujka 1912. i to mu je, prema dostupnim podacima, bilo prvo putovanje. S broda se iskrcao istoga dana kada je *Carpathia* stigla u Rijeku.⁵⁵ Za *Jutarnji list* izjavio je da su kapetan, časnici i velik dio putnika dragovoljno prepustili svoje kabine brodolomcima.⁵⁶ Članovi posade koji te noći nisu bili u smjeni, kao i brojni putnici, pomagali su u akciji spašavanja. U svojem dnevniku Marija Bratowski piše: „Opskrbili smo brodolomnike, po mogućnosti što je tko mogao, dao je. U mojoj postelji leži bolesna Eva Hart i majka zdvojna, muža je izgubila i sve svoje imanje izgubila.“⁵⁷

O zaduženjima naših mornara za vrijeme same akcije spašavanja brodolomaca svjedoče iskazi njihovih obitelji. U strojarnicu su poslani svi inženjeri, ložači, strojari kako bi bili na raspolaganju i pomogli što bržem dolasku *Carpathije* na poziciju *Titanica*.⁵⁸ Konobarima i kuharima naređeno je kuhanje velikih količina čaja i ostalih toplih napitaka koji će poslužiti brodolomcima. Tople napitke za brodolomce kuhao je i drugi kuhar broda Ivan Klapčić iz Nedešćine. Na *Carpathiju* se ukrcao u Rijeci 14. ožujka 1912., i to s broda *Caronia*, također u vlasništvu *Cunard Linea*. Njegova se putovnica danas čuva u Muzeju Gallerion u Novigradu.⁵⁹ Također su se spremale kabine i paluba, prikupljali pokrivači i sav potreban pribor za prihvat brodolomaca.⁶⁰ Pripremali su se i saloni u kojima će liječnici obavljati preglede.⁶¹ Zaduženje Antona Vozile bilo je posluživanje alatom i materijalom, posebice mazivom u što većim količinama, kako bi brod što prije stigao do cilja. Kad

54 Brzojavi: <http://www.lettersofnote.com/2010/06/we-are-sinking-fast.html>.

55 Službeni popis posade *Carpathije* 1912., *The Carpathia: Crew List*, 13.

56 „»Carpathia« i »Titanic«, *Jutarnji list*, god. I., br. 59, 8. svibnja 1912., 1-3.

57 Hedl, *Kako su spašavani putnici*, 39.; Eva Hart (1905. – 1996.) iz Ilforda u Engleskoj, <https://www.encyclopedia-titanica.org/titanic-survivor/eva-hart.html#summary> (3. 1. 2018.).

58 Kazivač Ivan Vozila.

59 U korespondenciji sa Sergiom Gobbom, vlasnikom Muzeja Gallerion, saznajem o putovnici pomorca Ivana Klapčića te svjedočanstvu o spašavanju brodolomaca. Zahvaljujem mu na ustupljenim podacima.

60 Kazivač Fabio Juričić.

61 Kazivač Louis Santaleza.

je *Carpathia* stigla do mjesta potonuća *Titanica*, Vozila je bio raspoređen na sohama, gdje je pomagao u podizanju čamaca za spašavanje. Velike poteškoće stvarali su čamci za spašavanje s *Titanica*, koji su bili veći i duži od *Carpathijinih*. Koliko je poznato, spašeno je 13 takvih čamaca, kojima se kasnije u New Yorku izgubio trag.⁶²

Prema izjavi liječnika Lengyela, svi saloni i brodska knjižnica pretvoreni su u spavaonice. *Carpathijini* su časnici spavali na palubi. Atmosfera na brodu koji se vraćao s brodolomcima u New York bila je neizmjerljivo tužna.⁶³ Jedan je salon pretvoren u ured u kojem su popisivani spašeni putnici. Taj je popis danas moguće pregledati na stranicama Državnoga arhiva SAD-a.⁶⁴ Te je noći spašeno 712 putnika s *Titanica*. Od 37 hrvatskih putnika, spasilo ih se samo troje.⁶⁵ U Državnom arhivu u Rijeci pronađen je popis putnika iz Hrvatske i Slavonije te Bosne i Hercegovine koji su kupili karte za *Titanic*. Popis broji 37 putnika, a napisan je na mađarskom i njemačkom jeziku.⁶⁶

Carpathia je 18. travnja 1912. stigla u New York u 20 sati. Na Ellis Islandu okupilo se mnoštvo ljudi. Svijet je brzojavima bio obaviješten o potonuću „nepotopivoga“ *Titanica*, simbola raskoši i bogatstva.⁶⁷ O potonuću su pisale i istarske novine *Naša sloga*, koje donose i podatak o šteti procijenjenoj na 800 milijuna franaka.⁶⁸ Dolazak brodolomaca u New York kratko je opisala i Marija Bratowski: „Evo nas u New Yorku. Svjetine sila. Čekaju svoje, nadaju se, da su ipak na životu, prem je Merkonijev brzojav⁶⁹ već donio listu preživjelih. Prizori strašni!“⁷⁰ Djelomični popis preživjelih izišao je i u novinama na samoj naslovnici *The New York Timesa*, dan nakon potonuća *Titanica*, 16. travnja 1912.⁷¹ Kapetan Rostron iskrcao je brodolomce na pristaništu *White Star Linea*. Sam privez i doček na Ellis Islandu bio je Mati Santalezi, prema vlastitom kazivanju, jedan od najtežih trenu-

62 Novković, *Titanic. Hrvati u katastrofi stoljeća*, 234.

63 „»Carpathia« i »Titanic«, *Jutarnji list*, god. I, br. 59, 8. svibnja 1912., 1-3.

64 National Archives, <https://www.archives.gov/research/immigration/titanic-survivors-to-ny.html> (17. 8. 2017.).

65 Bili su to Mara Osman Banski iz Vagovine kod Čazme, Ivan Jalševac iz Topolovca te Nikola Lulić iz Konjskog Brda kod Perušića. Novković, *Titanic. Hrvati u katastrofi stoljeća*, 251.

66 *Titanic – Carpathia*, 80.

67 Tisak: <http://www.abc.net.au/news/2012-04-13/how-news-of-the-titanic-disaster-broke/3934198> (12. 9. 2018.).

68 *Naša sloga*, br. 17, 25. travnja 1912., 4.

69 Misli na Marconijev brzojav, kako se tada nazivao bežični brzojav.

70 Hedl, *Kako su spašavani putnici*, 40.

71 „Partial list of the saved“, *The New York Times*, 16. 4. 1912., vol. LXI, br. 19518, 1, http://www.paperlessarchives.com/titanic_newspaper_archive.html (3. 1. 2018.).

taka u životu, od kojega je dugi niz godina imao noćne more. Santaleza je pripovijedao kako je mnoštvo rođaka, novinara, znatiželjnika s dolaskom broda počelo izvikivati imena putnika s *Titanica*. Imena su se miješala s plaćem i naricanjima, dok su se putnici iskrcavali.⁷² Mnogo mjeseci nakon tragičnoga iskrcavanja putnika u New Yorku, Santaleza je dobio poštom dolare u zlatnim kovanicama s pismom koje mu je poslala gospođa Astor, jedna od preživjelih s *Titanica*. Željela je zahvaliti na brizi i pažnji dobivenoj u brodskoj bolnici.⁷³ Za potrebe snimanja dokumentarnoga filma o spašavanju putnika s *Titanica*, posada *Carpathije* još je jednom izvela vježbu spuštanja i podizanja brodice za spašavanje.⁷⁴

Već 19. travnja u 16 sati, nakon obavljene opskrbe, brod je krenuo natrag prema Rijeci. U Rijeku je stigao 6. svibnja 1912. godine. O dočeku *Carpathije* u riječkoj luci svjedoči članak iz novina *La voce del popolo*, koji opisuje kako se na rivi okupilo mnoštvo znatiželjnoga svijeta.⁷⁵ Svi su se došli diviti čudu koje je izvela posada broda *Carpathije* spašavajući brodolomce s *Titanica*. Čim se brod usidrio, na nj su se ukrcali predstavnici lučke kapetanije, direktor parobrodarskoga društva *Adria*, imigracijski inspektor i liječnik. U istom članku piše i o održanom predavanju liječnika s *Carpathije* Árpáda Lengyela, koji je događaje o spašavanju brodolomaca iznosio u dvorani tadašnje mađarske gimnazije.⁷⁶ Kapetan je, zajedno sa svojom posadom, postao simbol neustrašivosti i herojskoga pothvata te je srdačno i uz veselje dočekivan gdje god se pojavio. Članci *Jutarnjega lista* iz svibnja 1912. donose i kratke vijesti o održanim prijemima za posadu *Carpathije* u Rijeci.⁷⁷ Tako im je 8. svibnja čestitao riječki guverner grof István Wickenburg de Capelló, a na poziv ugarskoga premijera Lászla Lukácsa dio posade *Carpathije* otputovao je u Budimpeštu, gdje su 12. svibnja odigrali nogometnu utakmicu protiv momčadi MTK-a.⁷⁸ Utakmica je održana pred velikim brojem

72 Kazivač Louis Santaleza.

73 Madeleine Talmage Astor bila je supruga jednoga od tada najbogatijih ljudi u svijetu. Kao putnici na *Titanicu* vraćali su se s bračnoga putovanja koje su proveli u Egiptu i Parizu. Njezin suprug nije preživio brodolom; <https://www.encyclopedia-titanica.org/titanic-survivor/madeleine-talmage-astor.html> (3. 1. 2018.).

74 Kazivač Ivan Vozila.

75 „Il Carpathia e arrivato a Fiume“, *La voce del popolo*, Fiume, anno XXIV, 9. maggio 1912, no. 9565, 2.

76 Danas je to zgrada Gimnazije Andrije Mohorovičića u Rijeci te Prve riječke gimnazije.

77 „Parobrod »Carpathia« u riečkoj luci“, *Jutarnji list*, god. I., br. 58, 7. svibnja 1912., 6.; „Parobrod »Carpathia« na Rieci“, isto, god. I., br. 60, 9. svibnja 1912., 6.; „Parobrod »Carpathia« na Rieci“, isto, god. I., br. 61, 10. svibnja 1912., 7.

78 Magyar Testgyakorlók Köre Budapest Football Club (MTK) je mađarski nogometni klub iz Budimpešte, osnovan 1888.

gledatelja uz ovacije i oduševljenje, a završila je rezultatom 2 : 3.⁷⁹ Sav prihod od utakmice bio je namijenjen obiteljima stradalih na *Titanicu*. Prvoga dana lipnja cijela je posada *Carpathije* dobila dvostruku plaću. Kapetan broda Rostron primio je zlatnu medalju i srebrni pehar,⁸⁰ a časnicima *Carpathije* uručena je srebrna medalja.

Samo raspoloženje najzornije prikazuju brojni članci u različitim novinama, svjetskim i hrvatskim.⁸¹ Ondje se mogu pronaći i brojne izvještaje hrvatskih mornara. Primjerice, mornar Mate Peršić, prvi konobar *Carpathije*, rodom iz Presike kod Labina, izjavljuje za *Nedjeljni Vjesnik* „kako su mirno plovili Atlantikom, svako radeći svoj posao... Kad su promijenili smjer plovidbe saznali su da je to zbog potonuća Titanica. Nisu mogli vjerovati jer se među pomorcima znalo kakav je to brod, veličanstven i nepotopiv... Još u plovidbi smo sve pripremili za prijem brodolomaca.“⁸²

Povodom obilježavanja stote godišnjice pomorske tragedije potonuća Titanica, u riječkom je Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja postavljena izložba *Titanic – Carpathia* (13. travnja – 15. prosinca 2012.).⁸³ Jedan su dio izložbe činila osobna svjedočanstva hrvatskih putnika i članova posade obaju brodova. U tom dijelu postava neki su predmeti bili iz privatne ostavštine istarskih obitelji čiji su članovi bili pomorci s *Carpathije*. U razgovoru s obitelji Jakova Kranjca saznajemo da je uz medalju u vlasništvu obitelji ostao i originalni tanjur s *Carpathije*. Od kazivača doznajemo i da se još jedan tanjur s *Carpathije* čuva u Puli u privatnoj zbirci.⁸⁴

Danas se u Pomorskom i povijesnom muzeju u Rijeci čuva prsluk za spašavanje s *Titanica*. Sačuvao ga je član posade *Carpathije* Josip Car. Imao je svega osamnaest godina, a na brodu je radio kao konobar. Do danas je poznato za samo pet sačuvanih prsluka za spašavanje.⁸⁵ Taj je prsluk dugo godina ležao u muzejskoj čuvaonici. Na njemu je bila ceduljica s već slabo vidljivim natpisom „Titanic“. Bio je u lošem stanju pa je 2004. restauriran u Hrvatskom restauratorskom zavodu. Potvrđena je i njegova autentičnost:

79 „Častnici i momčad »Carpathie« u Budimpešti“, *Jutarnji list*, god. I., br. 62, 11. svibnja 1912., 6.

80 Novković, *Titanic. Hrvati u katastrofi stoljeća*, 252.

81 Osim *Naše sloge* i *Jutarnjeg lista*, izdvajam sljedeće: „L'immane disastro del Titanic“, *La voce del popolo*, 17. 4. 1912., br. 9546; „Disaster to the Titanic“, *The Daily Mirror*, 16. 4. 1912., br. 2645. Časopisi više na http://www.paperlessarchives.com/titanic_newspaper_archive.html (3. 1. 2018.).

82 Gradimir Radivojević, „Posljednji s Carpathije“, *Nedjeljni Vjesnik*, godina XL, broj 11310, 18. veljače 1979., 10-11.

83 Mendeš, *Titanic – Carpathia*.

84 Kazivač Fabio Juričić.

85 Kazivač Slobodan Novković.

tridesetih godina 20. stoljeća supruga Marija Lovrića darovala ga je Gradskom muzeju Sušak. Josip Car se za vrijeme Drugoga svjetskog rata odselio u Argentinu, gdje je i umro.⁸⁶

Službeni popis posade broda *Carpathia* ostaje otvoren za daljnja istraživanja. Na njemu ostaju i dalje imena pomoraca za koje još nije utvrđeno odakle su bili. Ovim radom prikazani su samo pomorci za koje se terenskim radom i razgovorima s obiteljima potomaka utvrdilo da dolaze s područja Labinštine. Intervjui s potomcima pomoraca neprocjenjiv su izvor podataka. Povodom stote godišnjice potonuća *Titanica*, u svibnju 2012. svi su se intervjuirani članovi obitelji pomoraca s Labinštine koji su plovili na *Carpathiji* okupili u Labinu na zajedničkom predavanju i druženju.⁸⁷ Proučavanjem njihove dragocjene ostavštine otvorila su se vrata novim istraživanjima i novim temama.

Zaključak

Na temelju izjava kazivača, njihove dragocjene ostavštine i dostupne literature pokušalo se ovim radom otkriti imena i sudbine hrvatskih pomoraca s Labinštine koji su sudjelovali u spašavanju putnika s *Titanica* u travnju 1912. godine. Cilj je ovoga rada bio istražiti, pronaći i pokušati odgovoriti na pitanje koji su to pomorci s područja Labina plovili na *Carpathiji* u travnju 1912. Analizom službenoga popisa britanskoga brodarara *Cunard Linea* za 1912. utvrđeno je da od 240 članova posade 83 pomorca dolaze s područja Istre i Kvarnera. Dosadašnji je poznati popis uvećan za 17 novih pomoraca s područja Labina. Ovim radom prikazani su samo pomorci za koje se terenskim radom i razgovorima s obiteljima potomaka utvrdilo da dolaze s područja Labinštine. Radi se o sljedećim pomorcima: Antonio Černjul, Ivan Derossi, Mate Faraguna, Ivan Klapčić, Ivan Kerševanić, Mate Kiršić, Franko Ljubičić, Mate Santaleza, Anton Vozila, Dominik Vozila, Ivan Vozila, Josip Vozila, Franko Zović, Ivan Zuliani, Josip Zupčić, Antonio Zustović i Ivan Zustović.

Terenskim radom pronađene su i obitelji njihovih potomaka. Intervjui s potomcima pomoraca te njihova obiteljska ostavština koja svjedoči o pomorskom životu neprocjenjiv su izvor podataka. Ostali pomorci locirani

⁸⁶ Isto.

⁸⁷ Tanja Škopac, „Carpathia – nave di marinai istriani“, *La voce del popolo*, In più, anno VII, n. 62, 2 giugno 2012, 4-5.

su metodom učestalosti prezimena na našem području. Najzastupljenije su (današnje) općine Sveta Nedelja, Kršan i Labin. Analizom popisa utvrđeno je da su pomorci s Labinštine radili na poslovima konobara, ložača i podmazivača s mjesečnom plaćom od 76 do 127 kruna. Od 30 dosad poznatih pomoraca s područja Istre, prema zaduženjima na brodu je bilo 10 konobara, 10 ložača, 4 podmazivača, 1 mali od palube, 2 mornara, 1 pomoćnik u bolnici, 1 skladištar strojarnice i 1 drugi kuhar. Bili su dobri poznavatelji stranih jezika te su često obavljali i posao prevoditelja, o čemu svjedoče i izjave obitelji. Njihovo dodatno zaduženje u prevodenju bio je i dodatni dobro plaćen posao u iznosu od još jedne plaće. Prema cijeni karte te izjavama obitelji utvrđeno je kako su dvije njihove plaće bila dostatne za jednu kartu i prijevoz jedne osobe iz Europe u Ameriku. Nekima je taj brod bio i karta za odlazak u bolji život. Analizom popisa utvrđeno je i 20 pomoraca s područja Istre i Kvarnera koji su 1912. ploveći na brodu *Carpathia* dezertirali i ostali u New Yorku.

Sažetak

Carpathia je brod britanskoga brodarara *Cunard Linea* koji je u povijesti ostao zapamćen po pothvatu spašavanja brodolomaca s *Titanica*, putničkoga broda koji je u noći 14./15. travnja 1912. potonuo u Atlantskom oceanu. Od 1903. *Carpathia* je plovila na prekoceoceanskoj liniji Rijeka – New York i ponajviše služila za prijevoz iseljenika, a na njoj su bili zaposleni brojni hrvatski pomorci, posebice s područja Istre i Kvarnera.

Na temelju izjava kazivača, njihove dragocjene ostavštine i dostupne literature pokušalo se ovim radom otkriti imena i sudbine nepoznatih hrvatskih pomoraca s Labinštine, koji su sudjelovali u spašavanju putnika s *Titanica* u travnju 1912. godine. Analizom službenoga popisa britanskoga brodarara *Cunard Linea* za 1912. utvrđeno je da od 240 članova posade 83 pomorca dolaze s područja Istre i Kvarnera. Dosadašnji je poznati popis uvećan za 17 novih pomoraca s područja Labina. Terenskim radom pronađene su i obitelji njihovih potomaka. Ostali pomorci locirani su metodom učestalosti prezimena na našem području. Najzastupljenije su općine Sveta Nedelja, Kršan i Labin. Analizom popisa utvrđeno je da su pomorci s Labinštine radili na poslovima konobara, ložača i podmazivača s mjesečnom plaćom od 76 do 127 kruna. Bili su dobri poznavatelji stranih jezika te su često obavljali i posao prevoditelja. Nekima je taj brod bio i karta za odlazak u bolji život. Analizom popisa utvrđeno je i 20 pomoraca s područja Istre i Kvarnera koji su 1912. ploveći na brodu *Carpathia* dezertirali i ostali u New Yorku.

I marinai istriani della nave *Carpathia*

Riassunto

Carpathia è la nave della compagnia di navigazione britannica *Cunard Line* ricordata nella storia per l'azione di salvataggio dei naufraghi del *Titanic*, la nave passeggeri che nella notte tra il 14 e il 15 aprile 1912 affondò nell'Oceano atlantico. Dal 1903 *Carpathia* navigò sulla linea transatlantica Fiume – New York, per la maggior parte in funzione di trasporto degli emigrati e vi furono impiegati numerosi marinai croati, provenienti soprattutto dal territorio dell'Istria e del Quarnaro.

Partendo dalle dichiarazioni dei testimoni, il loro prezioso lascito e la letteratura a disposizione, in questo articolo si è tentato di scoprire i nomi e i destini dei marinai croati sconosciuti provenienti dal territorio dell'Albonese che presero parte al salvataggio dei passeggeri del *Titanic* nell'aprile del 1912. Grazie all'analisi dell'elenco ufficiale della compagnia di navigazione britannica *Cunard Line* per il 1912, è stato stabilito che dei 240 membri dell'equipaggio, 83 marinai erano provenienti dal territorio dell'Istria e del Quarnaro. L'elenco finora conosciuto è stato ampliato con 17 nuovi marinai del territorio di Albona. Le ricerche sul campo hanno permesso di rintracciare anche le famiglie dei loro discendenti. Gli altri marinai sono stati individuati attraverso il metodo di frequenza dei cognomi presenti sul nostro territorio. I comuni più rappresentati risultano quelli di Santa Domenica (Sveta Nedelja), Chersano (Kršan) e Albona. Con l'analisi degli elenchi si è stabilito che i marinai dell'Albonese ricoprivano impieghi di camerieri, fuochisti e ingrassatori con un salario mensile dalle 76 alle 127 corone. Erano buoni conoscenti delle lingue straniere e spesso si prestavano a fare da interpreti. Per alcuni questa nave rappresentava il biglietto di andata verso una vita migliore. L'analisi degli elenchi ha rilevato anche 20 marinai del territorio dell'Istria e del Quarnaro che nel 1912 navigando sulla nave *Carpathia* disertarono e rimasero a New York.

Istrian sailors on the *Carpathia*

Abstract

Carpathia was a vessel owned by the British *Cunard Line* which went down in history as the rescuer of the castaways from the *Titanic*, a passenger ship that famously sank in the early morning of 15 April 1912 in the North Atlantic Ocean. Since 1903 the *Carpathia* had sailed on the transatlantic line between Rijeka and New York and was mostly used for the transportation of emigrants, employing many Croatian sailors, especially from Istria and the Kvarner.

In this paper I discuss the names and fate of the unknown Croatian sailors from Labin area who participated in the rescue of *Titanic* passengers in April 1912 drawing on eyewitness accounts, their written records, and the available literature. By analysing the British *Cunard Line* official list from 1912 I discovered that out of the 240 crewmembers, 83 sailors came from Istria and the Kvarner. This well-known list is now expanded with 17 names of sailors from the Labin area. Fieldwork also helped find the families of their descendants. These new mariners were located by checking the surname frequency in Labin's environs. Most came from Sveta

Nedelja, Kršan and Labin. By analysing the list I conclude that they worked as waiters, stokers and greasers with a monthly salary from 76 to 127 Austro-Hungarian crowns. They were proficient in foreign languages and often served as interpreters. For some, that ship was a ticket to a better life. I was also able to determine that 20 mariners from Istria and the Kvarner who sailed on the *Carpathia* in 1912 defected from the ship and stayed in New York.

Prilozi

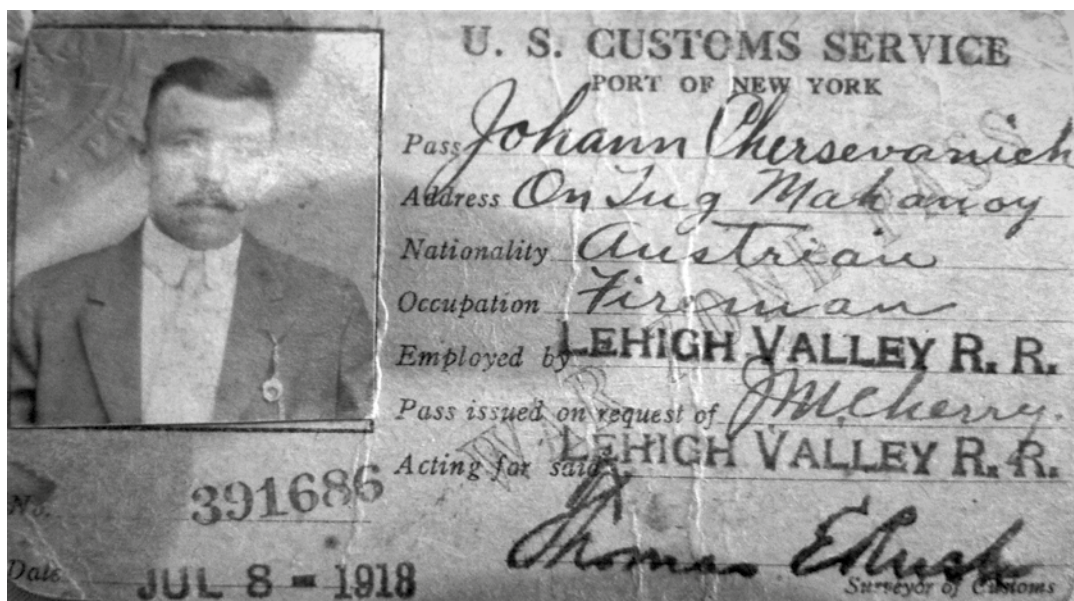
Tablica 1. Popis pomoraca s područja Istre i Kvarnera na brodu *Carpathia* 1912. godine (Napomena: u ovom se radu govori o 17 novopronađenih pomoraca iz Istre; njima je kao mjesto boravka upisano masnim slovima naselje iz kojega dolaze. Popisu je pridruženo i 13 dosad poznatih pomoraca s Labinštine s Novkovičeva popisa.)

Ime i prezime / Izvorni oblik u popisu	Mjesto / godine	Brod s kojega dolazi	Ukr- caj	Zapo- slen kao	Plaća u kruna- ma	Plaća u fun- tama	Odjavljen u / dana
Jakov Batelić <i>Giacomo Battelich</i>	Labin 31	Zaturi	7. 3. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Ivan Blašković <i>Giovanni Blascovich</i>	Labin 34	Carmania	7. 2. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Anton Buričić <i>Antonio Buricich</i>	Austrija 27	Carmania	7. 2. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Josip Car <i>Giuseppe Car</i>	Rijeka 18	Carpathia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Premješten u New Yorku na drugi brod 6. 12. 1912.
Josipa Čandrlić <i>Josepina Candrlic</i>	Rijeka 28	Caronia	14. 3. 1912.	sobarica	100	4	Iskrčana u Rijeci 25. 9. 1912.
Mateo Čemil <i>Matteo Chemil</i>	Rijeka 25	Carpathia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Premješten u New Yorku na drugi brod 6. 12. 1912.
Anton Černjul <i>Antonio Cernyul</i>	Labin 19	Arat	9. 3. 1912.	ložač	100	4	Dezertirao u New Yorku 4. 6. 1912.
Franjo Daničić <i>Franc Danicic</i>	Mađarska 17	Ultonia	7. 2. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Premješten na drugi brod u New Yorku 6. 12. 1912.
Ivan Derossi <i>Giovanni Derossi</i>	Labin 29	Carpathia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 7. 8. 1912.
Josip Desanti <i>Josef Desanti</i>	Senj 26	/	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Dezertirao u New Yorku 4. 6. 1912.
Ivan Elić <i>Giovanni Elich</i>	Rijeka 39	Carpathia	11. 4. 1912.	mornar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Dominik Faraguna <i>Domenico Faraguna</i>	Labin 22	Ultonia	7. 2. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Mate Faraguna <i>Matteo Faraguna</i>	Labin 26	Carpathia	7. 3. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Mate Faraguna <i>Mateo Faraguna</i>	Labin 18	Carpathia	7. 2. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 25. 9. 1912.
Anton Franclić <i>Anton Franclich</i>	Rijeka 27		11. 4. 1912.	mornar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Martin Franković <i>Martino Francovich</i>	Labin 39	prvo putovanje	7. 2. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Josip Frlan <i>Giuseppe Ferlan</i>	Rijeka 26	Caronia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Mate Fučak <i>Matteo Fucak</i>	Austrija 32	Carmania	7. 2. 1912.	podmazi- vač	127	5 i 10. šil.	Iskrčan u Liverpoolu 1. 1. 1913.

Stanko Fučak <i>Stanko Fuckeack</i>	Austrija 27	Carmania	7. 2. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Franjo Glinbič <i>Francesco Glinbich</i>	Rijeka 32	Saxonia	10. 4. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Herman Godler <i>Herman Godler</i>	Karlovac 17	Pannonia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Luka Gratton <i>Luca Gratton</i>	Rijeka 26	Ivernia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 7. 8. 1912.
Mate Hrvatin <i>Matteo Chrevatin</i>	Labin 18	Ultonia	7. 2. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 7. 8. 1912.
Milan Javanović <i>Milan Javanovic</i>	Rijeka 28	Pannonia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Ivan Kerševanič <i>Giovanni Cersavanich</i>	Keršovanići, Plomin Luka 35	Carmania	7. 2. 1912	podmazi- vač	127	5 i 10 šil.	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Mate Kiršič <i>Matteo Chircosich</i>	Klapčiči, Sveta Nedelja 27	Ultonia	7. 3. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Ivan Klapčič <i>Giovanni Claspich</i>	Nedeščina 31	Caronia	14. 3. 1912.	drugi kuhar	125	5	Iskrčan u Rijeci 7. 8. 1912.
Josip Klapčič <i>Giuseppe Clapcich</i>	Labin 18	prvo putovanje	7. 3. 1912.	mali od palube	25	1	Dezertirao u New Yorku 18. 7. 1912.
Josip Klor <i>Giuseppe Klor</i>	Rijeka 18	Pannonia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Dominik Knapič <i>Domenico Cnapich</i>	Labin 33	Ultonia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 7. 8. 1912.
Marko Komandič <i>Marco Comandich</i>	Rijeka 29	/	11. 4. 1912.	mornar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Vito Kormoski <i>Wito Kormoski</i>	Rijeka 22	Pannonia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Dezertirao u New Yorku 4. 6. 1912.
Mate Kos <i>Matteo Cos</i>	Labin 26	Carpathia	7. 3. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Premješten u New Yorku 6. 12. 1912.
Mate Kovačević <i>Matteo Kovacevic</i>	Rijeka 17	Ivernia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Jakov Kranjac <i>Giacomo Crognaz</i>	Labin 33	Ultonia	7. 2. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 7. 8. 1912.
Veljko Kukac <i>Velko Kukac</i>	Rijeka 19	Pannonia	7. 3. 1912.	konobar	80	3	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Ivan Kukina	Rijeka 16	prvo putovanje		konobar	50	2	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Antun Kumbatović <i>Anton Kumbatovic</i>	Rijeka 37	/	11. 4. 1912.	mornar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Antonio Kutčić <i>Antonio Cuticich</i>	Austrija 25	Carmania	7. 12. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 7. 3. 1912.
Ivan Limpič <i>Giovanni Limpic</i>	Rijeka 17	Pannonia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Dezertirao u New Yorku 4. 6. 1912.
Franko Ljubičić <i>Frank Lubicic</i>	Austrija/ Kršan 29	Carmania	7. 12. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 7. 3. 1912.

Franjo Ljubičić <i>Francesco Lubicich</i>	Austrija 31	Carmania	7. 12. 1912.	podmazi- vač	127	5 i 10 šil.	Dezertirao u New Yorku 19. 4. 1912.
Mate Ljubičić <i>Matteo Lubicich</i>	Rijeka 27	Ultonia	7. 3. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Mate Ljubičić <i>Matteo Lubicic</i>	Rijeka 34	Carmania	7. 3. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Ivan Ljubnić <i>Giovanni Ljubnich</i>	Rijeka 41	Carpathia	7. 3. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Dragutin Margan	Senj	Ultonia	7. 3. 1912.	konobar	80	3	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Mateo Markun <i>Matteo Marcon</i>	Austrija 28	Ultonia	7. 3. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Livio Matković <i>Liviati Matkovic</i>	Mađarska 16	Ultonia	7. 2. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 7. 8. 1912.
Milo Melgatić <i>Milo Melgatic</i>	Austrija 32	Saxonia	7. 2. 1912.	ložač	100	4	Dezertirao u New Yorku 4. 6. 1912.
Anton Milotić <i>Antonio Milotich</i>	Rijeka 19	Carpathia	7. 3. 1912.	konobar	80	3	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Jakomar Milotić <i>Jakomar Milotich</i>	Rijeka 18	Pannonia	7. 3. 1912.	konobar	80	3	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Josip Načinović <i>Joseph Nacinovich</i>	Labin 26	Pannonia	11. 4. 1912.	mornar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Mate Načinović <i>Matteo Nacinovich</i>	Labin 33	Carmania	7. 2. 1912.	podmazi- vač	127	5 i 10 šil.	Iskrčan u Liverpoolu 1. 1. 1913.
Franjo Novaković <i>Frank Novakovich</i>	Austrija 20	prvo putovanje	11. 4. 1912.	brodski radnik	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Šime Pavin <i>Sime Pavin</i>	Austrija 41	prvo putovanje	1. 4. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Anton Peršić <i>Antonio Persich</i>	Labin 18	Ultonia	7. 2. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 7. 8. 1912.
Mate Peršić <i>Matteo Persic</i>	Labin 19	Ultonia	7. 2. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 25. 9. 1912.
Ljudevit Perušić <i>Lodovico Perusic</i>	Rijeka 27	Carpathia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Dezertirao u Napulju 18. 6. 1912.
Stjepan Perušić <i>Stephen Perusic</i>	Austrija 24	Carmania	7. 2. 1912.	podmazi- vač	127	5 i 10 šil.	Iskrčan u Liverpoolu 1. 1. 1913.
Franjo Potočnjak <i>Franc Potocnyaki</i>	Rijeka 21	Pannonia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 7. 8. 1912.
Ivan Rakamarić <i>Giovanni Rakamarić</i>	Rijeka 20	Saxonia	7. 3. 1912.	mesar	80	3	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Raimondo Roce <i>Raimondo Roze</i>	Rijeka 20	Ivernia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Mate Santaleza <i>Matteo Santalesa</i>	Santalezi, Sveta Nedelja 20	Caronia	14. 3. 1912.	brodski bolničar	100	4	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Mate Seičan <i>Matteo Seican</i>	Rijeka 32	/	7. 3. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Ignjac Senjan <i>Ignazio Segnan</i>	Rijeka 21	Carpathia	7. 3. 1912.	konobar i prevoditelj	76 100	3 4	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Karlo Serkulj <i>Carlo Serkulj</i>	Rijeka 18	Pannonia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.

Franjo Slagjarić <i>Francisco Slagiaritch</i>	Mađarska 19	Ultonia	7. 2. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 7. 8. 1912.
Miladin Smojver	Rijeka 14	Ivernia	7. 3. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Josip Suher <i>Giuseppe Suher</i>	Rijeka 17	prvo putovanje	14. 3. 1912.	konobar	50	2	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Nikola Širola <i>Nicola Sirola</i>	Mađarska 25	Ultonia	7. 2. 1912.	sobar u 3. razredu	125	5	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Stjepan Šparožić <i>Steve Sparozich</i>	Rijeka 26	/	11. 4. 1912.	mornar	80	3 i 5 šil.	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Anton Vozila <i>Antonio Vossella</i>	Vozilići 34	Carmania	7. 2. 1912.	skladištar strojarnice	127	5 i 10 šil.	Iskrčan u Liverpoolu 1. 1. 1913.
Dominik Vozila <i>Domenico Vossilla</i>	Vozilići 27	Carmania	7. 2. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Ivan Vozila <i>John Vosilla</i>	Plomin 28	Carmania	7. 2. 1912.	podmazi- vač	127	5 i 10 šil.	Iskrčan u Rijeci 7. 3. 1912.
Josip Vozila <i>Giuseppe Vosilla</i>	Plomin 20	Carmania	7. 2. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 7. 3. 1912.
Josip Vretenar <i>Giuseppe Vretenar</i>	Rijeka 18	Pannonia	7. 3. 1912.	konobar	76	3	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Antonio Zgaljardić <i>Antonio Zgaljardic</i>	Austrija 27	Carmania	7. 2. 1912.	ložač	100	4	Iskrčan u Rijeci 9. 5. 1912.
Franjo Zović <i>Francesco Zovich</i>	Šušnjeвица 33	Deak	7. 3. 1912.	ložač	100	4	Dezertirao u New Yorku, 11. 4. 1912.
Ivan Zuliani <i>Giovanni Zuliani</i>	Labin 24	Pannonia	7. 3. 1912.	konobar	80	3	Iskrčan u Rijeci 22. 6. 1912.
Josip Zupčić <i>Giuseppe Zupisich</i>	Labin 19	Ultonia	7. 2. 1912.	konobar	80	3 i 5 šil.	Premješten na drugi brod u New Yorku 6. 12. 1912.
Antonio Zustović <i>Antonio Zustovich</i>	Plomin 36	/	7. 2. 1912.	mornar	80	3	Dezertirao u New Yorku 18. 7. 1912.
Ivan Zustović <i>Giovanni Lustovic</i>	Plomin 33	Carmania	7. 2. 1912.	podmazi- vač	127	5 i 10 šil.	Iskrčan u Liverpoolu 1. 1. 1913.
Marko Zustović <i>Marco Zustovich</i>	Plomin 28	Carmania	7. 2. 1912.	podmazi- vač	127	5 i 10 šil.	Iskrčan u Liverpoolu 1. 1. 1913.

Sl. 1. Propusnica Ivana Kerševanića (vlasništvo obitelji Dundara iz Plominskog Porta)

Sl. 2. Brončana medalja pomorca Mate Kiršića iz Klapčici (vlasništvo obitelji Kiršić)

011. 00 3

Dis. A.

ISSUED BY THE BOARD OF TRADE.

CONTINUOUS CERTIFICATE OF DISCHARGE

with a Copy, if desired by the Seaman, of the MASTER'S REPORT OF CHARACTER.

Name of Seaman, in full.		Year of Birth.	
Antonio Vozilla		1877	
Height.	Colour of		Complexion.
Feet. Inches.	(1) Eyes.	(2) Hair.	
5 6	(1) Grey	(2) Light	Fair

Place of Birth.	No. of R.V. 2, if any.	No. of Officer's Certificate, if any.
Austria		
Tattoo or other Distinguishing Marks.		
None		

Signature of Seaman: Antonio Vozilla

Sl. 3. Pomorska knjižica Antona Vozile (vlasništvo obitelji Vozila iz Vozilići)

Sl. 4. Fotografija i austrijska pomorska knjižica Antona Vozile (vlasništvo obitelji Vozila iz Vozilići)

Sl. 5. Pomorska knjižica Franca Verbanca (vlasništvo obitelji Zgrinskić iz Santalezi)